

ЗАШТИТА ОРОНУЛИХ БРВНАРА.

ЦРКВЕ БРВНАРЕ

Од 42 старе цркве брвнаре евидентиране на територији НР Србије, стављена је под заштиту државе 21. Одабране су углавном најстарије, историски најзначајније и стилски најчистије.

Услед недовољне постојаности дрвене грађе која дуги низ година није била негована нити стручно обнављана, стање цркава брвнара после овога рата постало је у већини случајева прилично тешко. Удруженим средствима Завода, народних и црквених одбора, спасен је од даљег пропадања приличан број ових споменика. Највећа је тешкоћа била око набавке одговарајуће грађе. То у већини случајева треба да је храстовина — здрава, сува, дебела — до које се тешко долази, чија је цена висока. Показало се као најбоље, да се употреби грађа старих растурених зграда.

Најоштећенији део ових грађевина био је кров. Шиндра је у већини случајева била пропала, прозукла, нарочито са јужне стране, иако је сама кровна конструкција остајала здрава где год се налазила под покривачем. Слободне гредице које сачињавају широку стреху такође су у знатној мери биле иструлеле. У сличном су стању и први редови водоравних брвних зидова, поготову

тамо где не леже на каменим темељима или се површинска вода непосредно сливала на њих. Врло су често били оштећени и многи дрвени орнаменти, како споља на стрехи, трему, вратима или прозорима, тако и изнутра на венцу, преградама, а нарочито шашовци који чине коритасти свод на које капље вода са оштећеног кровног покривача. Има више случајева да се унутрашња и спољна површина брвних зидова облаже лепом (такозваним „мелезом“) па је дрво бивало засецано — кљуцано брадвом, како би леп што боље приањао. То је, наравно, у знатној мери упропашћавало брвна.

Рад на обнови овако оштећених делова грађевине повераван је домаћим мајсторима-дрводељама, још увек вичним том занату. Изузев шиндре, чији се жљебови извлаче машинским путем, сав остали рад је ручни, извођен на стари начин. По завршеном послу натапане су и премазиване површине дрвета раствором карболинеума у бензину или боровим катраном са Златибора. Поред тога што ово средство нову грађу тонски одмах приближује старој, оно, што је важније, импрегнира дрво, уништавајући у њему црвоточину и спречавајући, за изврстан низ година, ново дејство разних штетних утицаја.

Црква брвнара у Вранићу

Вранић код Умке, конзервиран је 1952. Препокривен је кров и притегнута-подигнута доња брвна са јужног зида.

Павловац код Наталинаца, обновљен је 1953/5. Стара шиндра, потпуно прозукла, замењена је новом; поједина брвна такође су измењена као и други ситнији делови. Брвна су наново облепљена „мелезом“, изузев главних везача.²

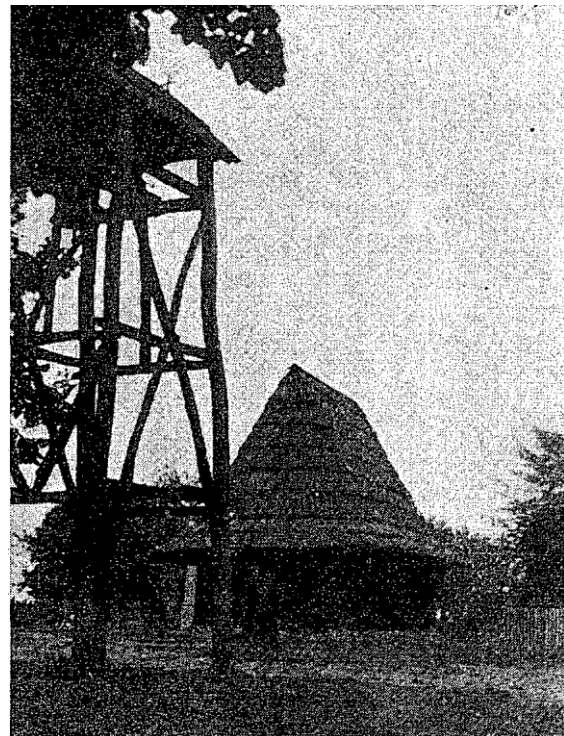
Црква у Љутовници

На *Љутовници* код Горњег Милановца, радови су изведени 1952. Президани су темељи, исправљени зидови, обновљен цео кровни покривач од ситног клиса.²

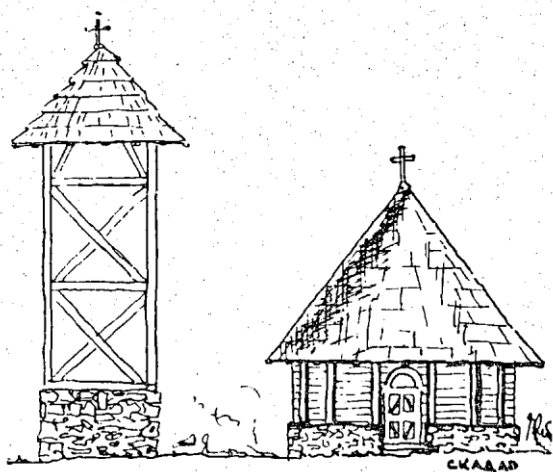
Брзан код Лапова, конзервиран је и рестауриран 1955. Ослобођен је накнадно затворен трем, уклоњен је леп са брвана, стара шиндра замењена је новом, извршене су све ситније поправке и измештен звоник.²

Обновљена црква брвнара у Павловцу

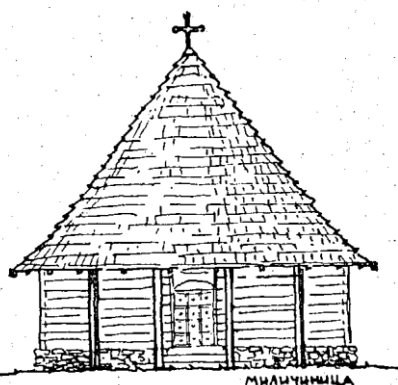
Рестаурисана црква брвнара у Брзану

Црква у Скадру код Осечине

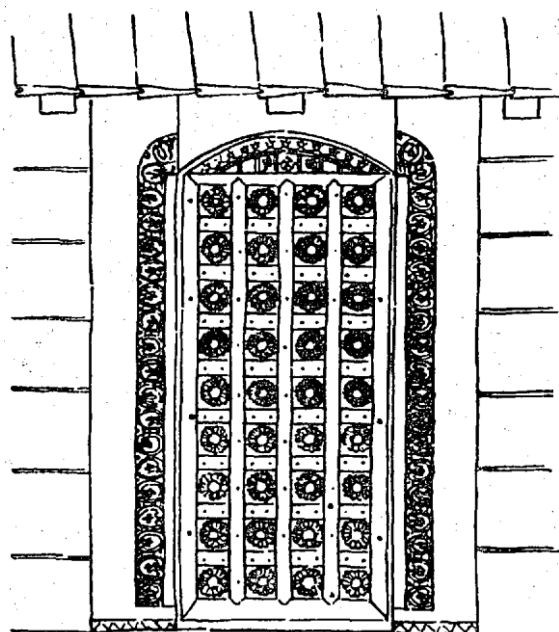
Препокривена црква у Кућанима

Црква у Миличиници код Осечине

Кућани код Нове Вароши, 1954 г. препокривени су новом боровом шиндром а иструлела брвна замењена. Царске двери из 1780 конзервиране су у Заводу 1955.²

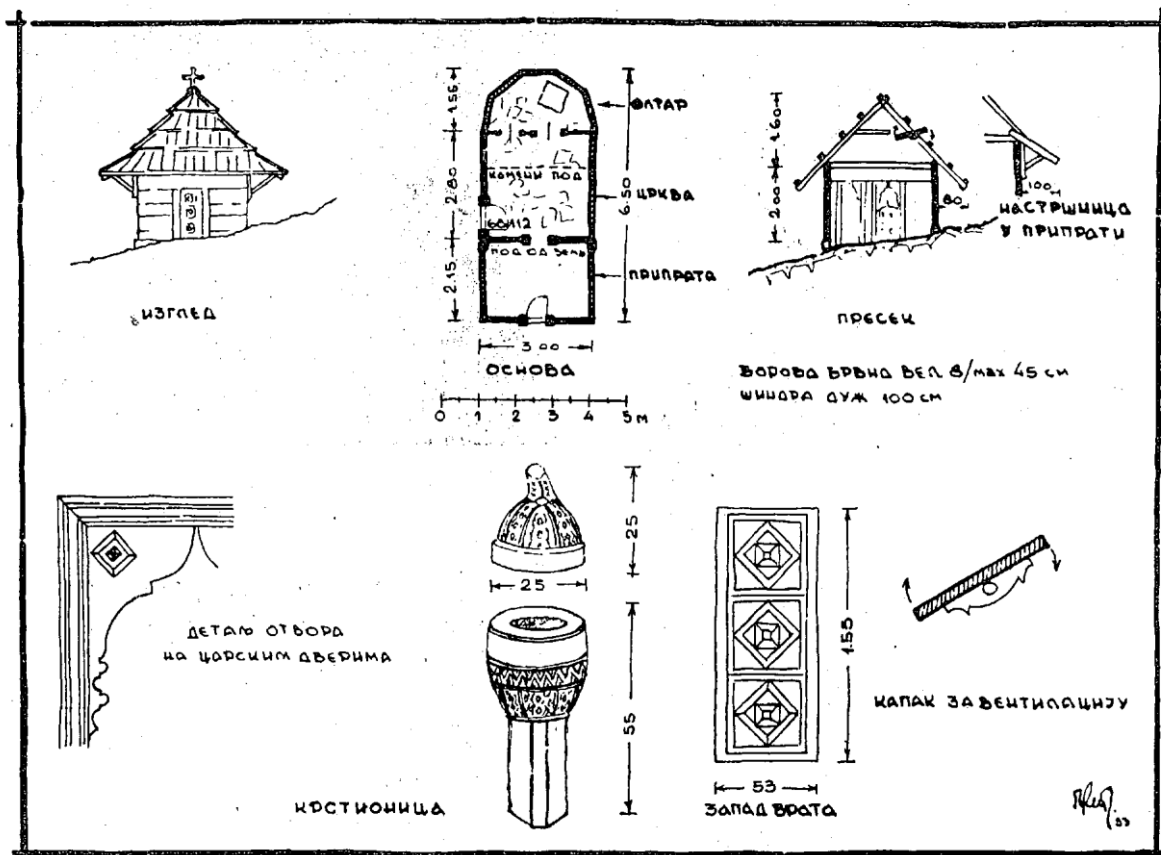
Покајница код Велике Плане, обновљена је 1951/2. Цео кровни покривач замењен је новом шиндром; поправљени су трем и многи оштећени делови.²

Врата на цркви у Сечој Реци

Покајница у току радова

Изглед, пресеци и детаљи цркве брвнаре у Кућанима

Скадар (Пецка) код Осечине, рађен 1952/3. Консолидован је и препокривен звоник који је био склон паду.³

Миличиница код Осечине, рестаурирана 1952/3. Поједини иструлели

и срушени делови морали су се потпуно обновити, нарочито код трема.³

Сеча река код Косјерића, конзенвирана је 1951/2.⁴

Родна кућа Димитрија Туцовића на Златибору

КУЋЕ БРВНАРЕ

Кућа Димитрија Туцовића у
Гостиљу на Златибору

Ова дводелна брвнара старијег типа, са годином грађења (1855) урезаном у брвну, карактеристична по својој, архитектури која је сачувала све првобитне елементе, поред тога вредна као историски споменик (Туцовић се родио у њој 1881), обновљена је на исти начин као и цркве брвнаре, о којима је раније било речи. Главни рад обављен је

на крову. Стара шиндра замењена је ивовом 1953 године.

Кућа кнеза Милоша у Горњој Црнући

Иако оронула, без доксата коме већ није више било трага, кућа брвнара кнеза Милоша растурана је 1946 године. У овој кући Милош је становао пред други устанак, заклоњен дубодолином и густим шумама на домаку Рудника, недалеко од манастира Враћевшнице, а доцније је, као господар, чешће у њу навраћао одмора ради. — После растурања, од ове зграде остао је био само камени подрум, неколико брвана и један поломљени прозор са дрвеном решетком.

Професор Бранислав Којић детаљно је био снимиио Милошеву брвнару 1939 године.⁵ Благодарјећи овим подацима, Завод је био у могућности да је обнови 1954 године. Набављена је одговарајућа здрава хрстова грађа са старих брвнара. Имајући пред очима још увек свежу слику Милошеве куће, дрводељама тога краја није било тешко да поново подигну исту кућу, наравно, тачно се придржавајући мера назначених у плану. Стара грађа, ручна израда и импрегнација карболинеумом, учинили су да овај објекат, необично складних пропорција, ни мало не личи на нов и да не изостаје иза првобитног.²

Вајат Љубе Ненадовића у Ваљеву

Вајат у коме је рођен чика Љуба Ненадовић 1826 године у Бранковини,

Кућа кнеза Милоша у Горњој Црнући

био је давно пренесен у засеок Градац, у предграђу Ваљева, од стране Ненадовићевих потомака којима је вајат припао при деоби имања. Новоосновани музеј, смештен у згради из чијих су подрума изведени на губилиште Алекса Ненадовић и Илија Бирчанин, откупио је вајат и пренео га у своје двориште.

Зграда је једноделна брвнара, величине 4,70x3,25 м. са једним ниским вратима и малим отворима за осветљење од једва 30 x 15 см. Брвна су хрстова, под је од дасака а крову је данас поново враћен првобитни облик — стрма конструкција прекривена шиндром — као што је и изгледао до пред крај прошлога века (на основу сачуване фотографије), када је прекројен за цреп (сл. на стр. 95)².

Арх. Д. Ст. II

¹ Извештај објављен у Зборнику заштите споменика културе, књ. IV-V, стр. 353.

² Радовима руководио арх. Д. Ст. Павловић.

³ Радовима руководио др. арх. Драг. Тадић.

⁴ Радовима руководио др. арх. Драг. Јовановић.

⁵ Бранислав Ђ. Којић, Архитектура села у Шумадији и Поморављу, Технички факултет, Бгд. 1941, стр. 12; Стара градска и сеоска архитектура у Србији, Просвета, Бгд. 1949, стр. 144; Б. К. Кућа кнеза Милоша у селу Горњем Црнућу, Музеји 2, Бгд. 1949, стр. 143.

LA REFECTIION DES CONSTRUCTIONS EN BOIS

Par suite du manque de durée des matériaux de bois qui, en outre, pendant de longues années n'ont pas été entretenus ou renouvelés, les constructions en bois classées

se sont trouvées, au lendemain de la dernière guerre, dans un état assez mauvais la plupart du temps. En réunissant tous ses moyens l'Institut a su sauver d'une ruine complète un dans ces constructions, sont les plus endommagés, ont du être, dans la plupart des cas, recouverts complètement de nouveaux bardeaux. D'autres parties de ces bâtiments ont été remplacés en partie. On a restauré de cette

assez grand nombre de ces monuments. La plus grande difficulté a été de se procurer les bois de chêne correspondants qu'il n'a pas toujours été aisé de trouver. Les toits qui, manière un grand nombre d'églises (Pokajnica, Seča Reka, Vranié, Ljutovnica, Miličnica, Skadar, Kućani, Pavlovac, Brzan) et de maisons (celles du prince Miloš, de Dimitrije Tucović et de Ljuba Nenadović).